

модальних характеристик, отримує нове звучання і служить виразником авторських ідей індивідуального стосунку до Абсолюту, повернення до природи, творчого життя і вічності кохання.

Література:

1. Василенко В. М. Поетичний світ Болеслава Лесьмяна / Володимир Миколайович Василенко. – К. : Наукова думка, 1990. – 132 с.
2. Karpowicz T. Poezja niemożliwa Modele Leśmianowskiej wyobraźni / Tymoteusz Karpowicz. – W. : ZNIO, 1975. – 375 s.
3. Prokop J. Niepochwyćcień // Studia o Leśmianie / [zbiór prac naukowych / pod red. Michała Głowińskiego i Janusza Sławińskiego]. – W. : Państw. Instytut Wydawniczy, 1971. – S. 53–61.
4. Rowiński C. Człowiek i świat w poezji Leśmiana / Cezary Rowiński. – W. : PWN, 1982. – 327 s.
5. Rymkiewicz J. M. Odczłowieczając duszę // Studia o Leśmianie / [zbiór prac naukowych / pod red. Michała Głowińskiego i Janusza Sławińskiego]. – W. : Państw. Instytut Wydawniczy, 1971. – S. 201–229.
6. Stala M. Jam jest miejsce spotkania. Duch, dusza i ciało w poetyckiej antropologii Leśmiana // W kregu Młodej Polski : prace ofiarowane Marii Podrazie-Kwiatkowskiej : [zbiór prac naukowych / red. M. Stala, F. Ziejka]. – Kraków : Universitas, 2001. – S. 103–125.
7. Trznadel J. Twórczość Leśmiana [Próba przekroju] / Jacek Trznadel. – W. : PIW, 1964. – 377 s.

Soul Topos in the Poetry of Bolesław Leśmian (1877–1937)

The research is devoted to the soul topos in the poetry of Young Poland poet Bolesław Leśmian. The aim of the study is to show characteristic features of this topos and to reveal the use of this concept in the epoch of Young Poland. The main features of the soul topos in Leśmian's poetry are its transcendent origin, connection to corporalness, death, individuality, permanent motion.

Олеся Нахлік (Львів)

**НЕКЛАСИЧНИЙ КЛАСИК.
ТВОРИ ВІТОЛЬДА ҐОМБРОВИЧА В УКРАЇНІ**

Пошук нацією власної ідентичності через витворену літературу – процес постійний і знаковий. Він зазнає пожвавлень та спалахів у моменти, коли система актуальних естетичних вартостей зазнає радикального переосмислення з приводу появи нових дороговказів на шляху інтелектуального розвитку чи розчарування у старих ідеях. Одну з визначальних ролей у пошуку самосвідомості народу відіграє культура, і як одна з її складових – перекладна література. Дискусія про новий статус і нову якість української свідомості, почата ще півтора десятиліття тому, не вичерпана й не закінчена, а раз у раз спалахує з новою силою. У цьому контексті слушною є думка О. Бойченка, автора статті, присвяченої творчості одного з класиків польської літератури ХХ століття: «Так зване культурне відставання – поняття не лише надто відносне, але й вельми дискредитоване: вчувається в ньому щось таке імперсько-зневажливе, щось таке по-шовіністичному зарозуміле. Або – з іншого боку – щось таке по-провінційному меншовартісне. Проте бувають випадки, коли оце відставання можна вирахувати з математичною точністю. Наприклад: на скільки років українська самосвідомість відстає від польської? На п'ятдесят. На саме ті п'ятдесят років, що минули відтоді, як польський еміграційний часопис «Культура» почав публікувати «Щоденник» Вітольда Ґомбровича» [24].

Метою нашої розвідки є проаналізувати рецепцію творів Ґомбровича на матеріалі наявних українських перекладів та літературно-критичних висловлювань. Аналізуючи сприйняття творчого спадку цього письменника в Україні, слід передусім пам'ятати про необхідність пошуку висновків у двох площинах: рецепція через театральні постановки та рецепція через акт

читання. Матеріалом даного дослідження є тексти, а саме наявні в українській культурі переклади творів, наукові розвідки і публіцистичні статті присвячені В. Гомбровичу.

Наукова новизна статті полягає у першому цілісному висвітленні специфіки української рецепції творчості Гомбровича беручи до уваги історичні та культурні умови в яких відбувається це сприйняття. Оскільки виявлення особливостей сприйняття будь-якого твору можливе лише при зіставленні, до аналізу залучаємо також дослідження відчитання його творчості на батьківщині та ширше – у різних європейських культурах. Слід зауважити, що твори В. Гомбровича через свою інтертекстуальність, гру з читачем, перенесення акценту з творчості автора на творчість читача-реципієнта потребують принципової здатності другого до інтерпретації, до розуміння множинності смислів тексту, тобто відповідного інтелектуального, естетичного, духовного досвіду. А тому зміст творів письменника часто залишається не повністю зрозумілим для читачів, а отже – не повністю ними відчитаний. Так, наприклад, американський літературознавець Б. Хольмгрен вказує на маргінальний статус Гомбровича в американській гуманістиці [21; 337]. Не сприяють зміні ситуації й часті англомовні переклади його творів, автори котрих обмежуються лише перекладним текстом, не подаючи приміток, пояснень, відсутність яких суттєво ускладнює рецепцію літературного твору. Американський читач скаржиться, що дві повісті («Фердидурке» і «Порнографія») мають незрозумілу назву, є важкими до читання та обговорення. Попри те, що сьогодні майже вся творчість письменника існує в англомовній версії, для більшості американців він залишається не великим (в значенні світовим) автором, а насамперед екзотичним польським письменником. На складність письменницького мислення, множинність смислів і глибоку філософічність текстів В. Гомбровича вказує також польський лауреат Нобелівської премії в галузі літератури Ч. Мілош, котрий особисто зустрічався із В. Гомбровичем, і котрого письменник неодноразово згадував у своїх «Щоденниках». У статті, датованій ще 1970 роком він, пише, зокрема, що: «Хто знає чи не краще залишитись на боці тих, хто ніколи не приховував, що не розуміє Гомбровича, аніж на боці розуміючих, котрі переконують, що усе в його творчості їм зрозуміло» [12].

Сьогодні у польському літературознавстві присутнє постійне різноаспектне літературознавче вивчення творчості Вітольда Гомбровича [Див.: 16, 18, 19, 22, 25], в котрому як серед класичних представників цієї царини науки, так і серед молодішої генерації науковців, виразно простежується неоднозначне її сприйняття. Насамперед виникають суперечки щодо внесення творчого спадку письменника до польського модернізму чи натомість вже до фази постмодернізму. Деякі дослідники, наводячи як аргумент присутність у творах Гомбровича характерних ознак постмодерної моделі світу як то: деканонізацію традиційних цінностей, деконструкцію естетичного суб'єкта, стильовий синкретизм, інтертекстуальність, фрагментарність і використання техніки монтажу, іронію, переконливо вводять його творчість у постмодерну літературу [23; 48]: Подібну думку висловлює й українська письменниця, перекладач Маріанна Кіяновська, зауважуючи в творчості письменника складний синтез традиційного та новаторського: «Гомбрович піднявся над середовищем, розмежував, а тоді зібрав в одне всі протилежності і суперечності свого часу, і то так, що, розглядаючи його стиль, важко однозначно відповісти на питання, де – це традиція, а де – щось уже цілком нове і вельми провокативне» [10; 7]. Саме через прагнення викрити у своїх творах нав'язані суспільні стереотипи та усталені норми поведінки, шаблонність, властиву людському мисленню, тобто те, що становило важливу складову радянського типу світосприйняття і розвінчування чого несло в собі загрозу для тоталітарного режиму, цензура ПНР у 60-х роках різко критикувала творчість письменника у пресі, оголосивши йому анафему як «національному зраднику». Адже В. Гомбрович був переконаний, що якщо комусь вдається позбавити людину віри в Бога – все інше вже можна пояснити. Виправдати і постріл в голову, і терор, а будь-яка несправедливість буде не лише бажаною, але й рекомендованою. Саме тому, «література, яка шукає в людині усе найшляхетніше, нагадує людині про Бога, є найбільшою загрозою для радянської моделі комунізму» [24; 281]. Прикладом радянського трактування творчості Гомбровича є позиція польського літературознавця З. Дашевського, котрий вкрай критично оцінює і порівнює три книги, що відіграли в європейському інтелектуальному середовищі важливу роль у викритті

облудної природи тоталітаризму, утопічності соціалістичної пропаганди: Дж. Орвелла «1984», Ч. Мілоша «Поневолений розум» і В. Гомбровича «Трансатлантик-Шлюб» [17; 15].

Зважаючи на те, що сам Гомбрович заборонив друк своїх творів у Польщі доти, доки не буде опублікований його «Щоденник», з 60-х років аж до середини 80-х видання його творів було припинено та існувала заборона на інсценізацію драматургії через «дискусійний ідейний характер» та «ворожість стосовно народу». Проте незалежні кола інтелігенції постійно писали і говорили про Гомбровича і, як стверджує Я. Щепанський, «замовчування і небажання друкувати більше допомогли письменнику, аніж зашкодили» [20; 35]. У 70-х роках Гомбрович був постійно присутнім в культурній свідомості поляків, однак рецепція його творів мала дещо парадоксальний характер: його творчість безперервно існувала серед читацького загалу літературознавців і при цьому залишалася зовсім невідомою для пересічних читачів, відсутньою у шкільній системі освіти. Лише з 1981 року у шкільній навчальній програмі серед творів обов'язкових для читання з'являється «Фердидурке», а в періодичних журналах – спроби критичного осмислення цього твору. Відтак лише з середини 80-тих після тридцяти років мовчання можемо говорити про повторну появу творчості письменника у Польщі.

Позаяк творчість українських поетів-емігрантів довгий час замовчувалась, така ж доля спіткала твори емігранта-поляка. Ім'я В. Гомбровича ще донедавна було невідоме українському читачеві. Свідченням цього є факт, що за час радянського періоду української історії не було видано жодного перекладу творів письменника, а в Україні, щоправда ще Радянській, першою публікацією у 1989 році стала публікація фрагментів «Щоденника» у першому номері незалежного культурологічного часопису «Ї» [7]. Прикметно, що саме цей твір був обраний для перекладу і представлення українському читачеві. Вже у незалежній Україні, у 1992 році у журналі іноземної літератури «Всесвіт» також вміщує на своїх сторінках уривки «Щоденника» [4]. Того ж таки 1992 року журнал знову повертається до презентації творів польського письменника українському читачеві-інтелектуалу, друкуючи переклад роману «Порнографія» [9]. Слід звернути окрему увагу на те, що першим твором, котрий з'явився в українській версії, був «Щоденник». Натомість у сусідній Росії перша російськомовна публікація творів Гомбровича – це повість «Фердидурке» (1991) у журналі «Иностранная литература». Початок 90-х був також часом появи російських перекладів ще кількох творів письменника: «Порнографії», «Транс-Атлантики» та фрагментів «Щоденника». Докладніше про рецепцію творчості В. Гомбровича у сучасній Росії пише А. Беднарчик.

Варто зауважити, що як вказує Я. Блонський: «Польський читач найбільш охоче читає «Фердидурке» і саме цю повість вважає найкращою у творчому доробку Гомбровича, на відміну від закордонних читачів, котрі часто обирають роман «Порнографія» [16; 12]. Тому, можемо припустити, що обираючи перший твір для перекладу, російські перекладачі керувались польським каноном, а українські – більше зважали на потребу власної культури у розвінчуванні колоніального спадку й деконструкції тоталітарних міфів.

Лише майже через десять років 1999 році у видавництві С. Павличко «Основи» нарешті виходить друком перша україномовна окрема публікація творів Гомбровича – тритомне видання вже згаданого «Щоденника». В анотації до книги перекладачі зазначають, що: «Це один з найважливіших і найполемічніших творів польської прози. Гомбрович висловлює оригінальні думки з найістотніших проблем польської історії, мистецтва, польського мислення й самого способу польського існування [8]. «Саме завдяки можливості опинитись в абсолютно іншому культурному просторі, а відтак вийти поза межі «польськості», письменникові вдалося подивитись на Польщу (чи ширше Європу) з іншого континенту, а отже – під іншим кутом зору: «Складаю подяку Найвищому, що витягнув мене з Польщі, в якій моя літературна ситуація почала покращуватись і перекинув на американський континент. В чужу мову, в самотність, в свіжість анонімності, в країну більш залюблену в корови, аніж в мистецтво», – писав Гомбрович [24; 300].

Варто звернути окрему увагу на те, в якій спосіб тексти польського автора презентовано українському реципієнту. Передусім як класику польської літератури, з наголосом на універсалізмі проблем, до яких звертається автор. Окрім цього, окремо акцентовано на ставленні польського автора до усталених норм, традицій, на висміюванні у творах Гомбровича стереотипів традиційної польської народно-історичної свідомості.

В українській пресі з'явилися відгуки на переклад, зокрема у газетах «Дзеркало тижня» [13] та «Літературна Україна» [14]. Так у своєму відгуку на публікацію твору Гомбровича, Маріанна Кіяновська переконує, що: «Щоденник» – це не стилізація під щоденник, а таки щоденник, який писався упродовж 16 років – майже до смерті, (...) Цей щоденник, де на останніх сторінках так жорстоко і складно проявлена смерть, парадоксальним чином став осягненням вічності. (...) Автор «Фердидурке» став дуже відомим і визнаним письменником, але «Щоденник» зробив Гомбровича найбільшою постаттю польської літератури ХХ ст. й однією з найбільш значних – у літературі світовій» [10].

На трактуванні Гомбровичем опозиції людина-суспільство (індивідуальне-загальне), котра в силу історичних причин може бути цікавою і актуальною для українського читача, наголошує Василь Махно: «Через якийсь момент безвиході, а може того, що називають *випередженням часу*, (...), для багатьох інтелектуалів, переважно еміграційних, які походили із Центральної та Східної Європи було важливим збереження в різних пропорціях: *держави-нації-історії* etc., для Гомбровича ж – важливим було щось інше, можливо, криза духовності збунтованої людини у післявоєнному просторі Європи, (...)» [12]. А тому: «якщо наявний український переклад «Щоденника» як слід стилістично відредагувати і замінити в ньому Польщу й поляків на Україну й українців, а також Міцкевича – на Шевченка etc, то ми отримаємо найкорисніший твір української прози...» [12]. Погоджується з В. Махном й перекладач Андрій Бондар, котрий у своїй статті під назвою «Цей незнищений Гомбрович» роздумує про вплив польського письменника на українську соціокультурну систему, шукаючи причин відсутності українського Гомбровича і ставлячи риторичне запитання: «Можливо, наш Гомбрович був ліквідований в 30-тих роках під № 20?» [3]. Про значення творчості цього письменника для української культури згадує й літературознавець Григорій Грабович: «...Яким є зв'язок Гомбровича з українською літературою, з українською ситуацією? На перший погляд, здавалося б, що ніякого. Оскільки його у Польщі й на Заході пізно пізнали, а в Україні ще пізніше. Але Гомбрович відіграв дуже важливу роль в усвідомленні поляками, як нацією, своїх «бзиків». Бо кожна нація має комплекс меншовартості. Для поляків було дуже важливо мати когось, хто міг би їм показати таке дзеркало і розібрати по цеглинці їхні власні манії і «бзики». Тим, хто це зробив, був Гомбрович. (...) Я думаю, тому він також може бути цікавим і для нас, українців. Гадаю, те, що вже сталося в польській літературі, тепер починає діятися і в українській. Це дуже цікавий процес, і ми є його живими свідками. А Гомбрович в такий спосіб стає нашим сучасником» [11]. Сам В. Гомбрович також переконує, що всі його висновки стосуються не лише Польщі, але й будь-якої другорядної культури в Європі, котра залишилася «по той бік цивілізації»: «Чим же є Польща? Це країна між Заходом і Сходом, де Європа вже починає закінчуватись, перехідна країна, де Захід і Схід взаємно послаблюються (...) Жоден з великих процесів європейської культури насправді не торкнувся Польщі, ані ренесанс, ані технічна революція. Сюди доходило лише слабке відлуння» [24; 289]. Якщо безпосередньо звернутись до початків філософських роздумів В. Гомбровича над національною культурою поляків, то слід їх шукати ще в подіях польсько-радянської війни 1920 року – переконаний Я. Кемпінський. Зрештою про вплив історії народу на власне життя згадує і сам письменник. Історія показала йому, що національна культура і колективна самоідентичність поляків вимагають від індивідууму абсолютного посвячення власної індивідуальності для добра усього суспільного загалу. Людина повинна бути готова на повну екзистенційну жертву в ім'я наповнення культурного канону і своєї суспільної місії: «(...) я починав розуміти, що життя людини у Польщі є дешевим. В західній літературі (...), яку я починав вивчати, особа мала більшу вагу. Людина і її екзистенція були там важливими, важливішими подекуди від долі країни і народу» [24; 280].

У 2002 році Андрій Бондар запропонував українському читачеві переклад ще одного твору Вітольда Гомбровича – «Фердидурке», так характеризуючи роман: «Ця іскрометна й захоплююча мандрівка у світ людських стереотипів, – на думку більшості критиків, є центральним твором польської літератури ХХ століття. Провокативно-авангардистський, балаганно-кабаретовий, пародійно-гротесковий, іронічно-скептичний, стилістично-розмаїтий, цей твір демонструє вічну дисгармонію існування людини» [6; 12]. Польський письменник писав: «Народження книжки ніколи не буває приємним, але ці пологи з усіх моїх були найгіршими. Крім того, мене опановував і звичайнісінький страх, адже «Фердидурке» була неабиякою провокацією...» Майже всі перші рецензії й інтерпретації твору у Польщі, були

настільки недолугими (окрім рецензії Бруно Шульца), що письменник мусив змиритися з поразкою роману, зазначаючи згодом, що поляки дозріли до розуміння «Фердидурке» лише через десяток років. Саме стільки часу знадобилося письменникові, аби знову взяти в руки покинуте прозове перо» [15; 8].

Український літературознавець Сергій Яковенко, автор статті ««Фердидурке»: формула провокації» [15] зауважує складність мови польського письменника, в котрій перекладачеві постійно слід шукати приховані смисли: «Що ж означає перекласти «Фердидурке» українською? Це зовсім не означає – перекласти з польської. Це означає стати воїном і відбути криваву війну з мовою, яка є більше Гомбровичевою, ніж польською» [15; 8]. Він акцентує на проблемі перекладу трансформованих автором лексичних значень слів і фразеологічних зв'язків між ними, змішуванні стилів, інтертекстуальних пародіях та алюзіях. Отож, ще однією особливістю книг Гомбровича є те, що їх не можна коротко переказати. Їх треба прочитати. Щоби бути ідеальним читачем і критиком письменника, потрібно бути втаємниченим в його світ.

Але Гомбрович – не тільки філософ, теоретик, як може здатися читачеві цієї статті. Він передусім митець. Цікавим для сучасного українського мистецького дискурсу є есе Гомбровича «Проти поетів», перекладене і видане в Україні спочатку у часописі «Форум» [5], а згодом у книзі «12 польських есеїв» [1]. У ньому автор робить спробу осмислити вартість поезії як чистого мистецтва, як вартості самої у собі.

В чому ж полягає «феномен Гомбровича» в україномовному культурному просторі, який увиразнюється через щораз інтенсивнішу рецепцію його творів?

За моделлю однієї з німецьких дослідниць функціонування перекладів іншомовних текстів в культурі Б. Шульце, рецептивними перепонами для сприйняття можуть стати незнання культурних, суспільно-історичних особливостей висловленого у творі. Натомість однією з причин особливого зацікавлення тим чи тим твором є його здатність заповнити прогалини в «системі іншої культури». В українській культурі власне Гомбрович, завдяки спільності минулого, а отже – подібності історичного досвіду українців та поляків, заповнив існуючу в українській культурі «білу пляму» викриття постколоніальних комплексів. У творах польського письменника маємо не так заперечення минулого, як відчуття потреби розуміння сучасного становища – індивідуально-екзистенційного, а через нього – національного, й отже – спроби осмислити, зрозуміти минуле. Невід'ємний елемент драм письменника – іронія та висміювання – сугестує читачу здатність до подолання табу панівної культури, демонструє можливість вільнодумства й нестандартного підходу до, здавалось би, усталених й незаперечних понять чи способів сприйняття. У своїх творах Гомбрович пропонує читачеві сконструювати свідомість незалежну від зовнішніх факторів – чи то дискурсу панівної імперської культури чи тяжіння рідної традиції, пропонуючи викриття механізмів дії такої залежності як засіб її подолання. Відповідно, творчість письменника є плідною для дослідження в рамках постколоніальних студій.

Попри щораз більше перекладацьке та театральне зацікавлення наразі відсутнє українське літературно-критичне опрацювання творів Вітольда Гомбровича. Український читач на сьогодні не має можливості для різноаспектної та науково обґрунтованої рецепції творів цього автора. Відсутні окремі розвідки, в котрих би було висвітлено особливості творчого мислення польського письменника, а вже опубліковані статті мають швидше науково-популярний характер й виконують інформативне завдання. Пропонована стаття покликана не лише проаналізувати сучасний стан рецепції творчості Гомбровича в Україні, а й звернути увагу фахівців на особливу актуальність творчості письменника *hic et nunc*, потребу не лише перекладів, а й науково-критичного осмислення феномену цього польського класика.

Література:

1. 12 польських есеїв / [упор. О. Гнатюк]. – К. : Критика, 2001. – 254 с.
2. Бойченко О. Моя маленька Вітольдівна / Олександр Бойченко // Дзеркало тижня. – 2003. – № 19 (444).
3. Бондар А. Цей незнищений Гомбрович / Андрій Бондар // Дзеркало тижня. – 2002. – № 42 (417).
4. Гомбрович В. Порнографія. Роман / В. Гомбрович ; [пер. з пол. О. Грищенко] // Всесвіт. – 1992. – № 10 (766).

5. Гомбрович В. Проти поетів. Есе / В. Гомбрович ; [пер. з пол. Р. Харчук] // Форум. – ч. 1. – 1996. – С. 113–123; ч. 2. – 2005. – № 1. – С. 113–123.
6. Гомбрович В. Фердидурке / Вітольд Гомбрович ; [пер. з пол. А. Бондаря]. – К. : Основи, 2002. – 325 с.
7. Гомбрович В. Щоденник 1952–1956 (фрагменти) / В. Гомбрович // Незалежний культурологічний часопис «І». – 1999. – № 1.
8. Гомбрович В. Щоденник: в 3-х томах: т. I – 1953–1956, т. II – 1957–1961, т. III – 1961–1969 / Вітольд Гомбрович ; [пер. з пол. Р. Харчук]. – К. : Основи, 1999. – 413 с., 338 с., 363 с.
9. Гомбрович В. Щоденник (уривки) / Вітольд Гомбрович ; [пер. з пол. О. Грищенко] // Всесвіт. – 1992. – № 10 (766).
10. Кіяновська М. У що перетворюється істина / Мар'яна Кіяновська // Книжковий поступ. – 2000. – № 46 (490).
11. Лекція професора Гарвардського університету Григорія Грабовича [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://cherkasy.cure.org.ua/cm_files/167_10.doc
12. Махно В. Історія з Gombrowiczem [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.vasylmakhno.us/es_gombrow.htm
13. Таран Л. Гомбрович в Києві (Про презентацію тритомного видання «Щоденника» В. Гомбровича) / Л. Таран // Дзеркало тижня. – 2000. – № 8.
14. Тарнашинська Л. Окрема держава в одній особі: над «Щоденником В. Гомбровича» / Л. Тарнашинська // Літературна Україна. – 2000. – № 31.
15. Яковенко С. «Фердидурке»: формула провокації / Сергій Яковенко // Дзеркало тижня. – 2002. – № 15 (390).
16. Błoński J. Forma, śmiech i rzeczy ostateczne. Studia o Gombrowiczu / Józef Błoński. – Kraków : Wydaw. «Znak», 1994. – 281 s.
17. Daszewski Z. Trzy książki: G. Orwella, Cz. Miłosza, W. Gombrowicza (ocena polemiczna) / Zygmunt Daszewski. – New York : Czas Pub. Co., 1954. – 24 s.
18. Fiała E. Homo transcendens w świetle Gombrowicza / Edward Fiała. – Lublin : Wydaw. KUL, 2002. – 279 s.
19. Głowiński M. Gombrowicz i nadliteratura / Michał Głowiński. – Kraków : Wydaw. Literackie, 2002. – 284 s.
20. Gombrowicz i tłumacze / [pod red. E. Skibińskiej]. – Łask : Wydaw. «Leksem», 2004. – 236 s.
21. Holmgren B. W. Gombrowicz w Stanach Zjednoczonych // Grymasy Gombrowicza / [pod red. E. Płonowskiej-Ziarek]. – Kraków : UNIWERSITAS, 2001. – 362 s.
22. Jarzębski J. Natura i teatr : 16 tekstów o Gombrowiczu / Jerzy Jarzębski. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2007. – 203 s.
23. Jaszewska D. Nasza niedojrzała kultura. Postmodernizm inspirowany Gombrowiczem / Jaszewska Dagmara. – Warszawa : Oficyna Naukowa, 2002. – 203 s.
24. Kępiński T. Gombrowicz: studium portretowe / Tadeusz Kępiński. – Kraków : Wydaw. Literackie, 1988. – 414 s.
25. Margański J. Gombrowicz wieczny debiutant / Janusz Margański. – Kraków : Wydaw. Literackie, 2001. – 224 s.

Non-classic Classic. Witold Gombrowicz's Works in Ukraine

The article is devoted to the problems of Witold Gombrowicz's works reception in Ukraine. Conducting the research I not only collected translations of works by Gombrowicz in Ukraine and articles devoted to his personal life and creative work but also held an analysis of common and different features of his works reception in Poland and Ukraine. I tried to show the difference between European and post-socialistic literature canons.